

ОСОБЛИВОСТІ ПЕДАГОГІЧНОГО КЕРІВНИЦТВА*

Віталій АНДРОСЮК

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогічних та психологічних дисциплін
Національного економічного університету,
(м. Тернопіль)
Copyright © 2011

На основі критичного аналізу здобутків у реформуванні системи національної освіти і прорахунків її управлінського сектору окреслені особливості педагогічного керівництва як професійної діяльності. У вигляді мислєсхеми подане чотириполюсне психосмислове поле сучасного керівника.

Суспільне життя в Україні характеризується глобальними змінами. Найвизначніші з них – перехід до державної самостійності, становлення ринкової економіки, прийняття Конституції, демократизація суспільства. Перебудовчі процеси об'єктивно супроводжуються кризовими явищами, що спонукає працівників усіх галузей і сфер людської діяльності шукати оптимальні шляхи виходу із затяжної кризи.

Кризовий стан українського соціуму є не стільки кризою економіки, скільки наслідком неефективної діяльності управлінських структур. Знижується виконавча дисципліна, зростає корупція, руйнуються моральні підвалини людських взаємин, держава втратила важелі управління соціальними, економічними, політико-правовими та гуманітарними процесами в суспільстві. Проте від нинішнього хаосу останнє, хоч і повільно, але просувається до справжньої правової демократії. У цій ситуації важливо, щоб управлінська система відповідала тим завданням, які ставлять демократичне суспільство і соціальна держава перед керівними кадрами усіх рівнів управлінської вертикалі.

Управління – це політичне явище у процесі реалізації державної влади, один із головних факторів, що визначає рівень ефективності суспільного виробництва. Тому нині серед найважливіших соціальних завдань забезпечення розвитку державного управління, посилення його впливу завдяки постійному вдосконаленню його форм, методів і засобів та вивчення кращого вітчизняного й зарубіжного досвіду. І це зрозуміло чому: щасливою може бути лише та нація, яка обрала й усвідомила свій шлях, глибоко шанує минуле, використовує історичні набутки і рухається вперед як би це не було важко.

* Дослідження здійснене у рамках колективної теми "Закономірності розвитку освітніх систем" кафедри психологічних та педагогічних дисциплін ТНЕУ, затвердженої УкрНПІ на 2009–13 роки (держреєстраційний номер 0109U00030).

Без належної національної освіти суспільство деградує, а держава перетворюється на сировинний придаток і ринок збуту неякісних товарів передових країн світу. На жаль, це й спостерігається нині. Отож ще одне із важливих завдань розвитку сфери освіти в Україні – її реформування, особливо управлінського сектора. Останній забезпечує життєдіяльність окремих осіб, професійних груп, освітніх організацій з орієнтацією на досягнення позитивних результатів. Відтак управління, із соціального погляду, – це процес взаємодії керівника з іншими людьми, внаслідок якої досягається активна і скоординована участь усіх задля досягнення поставленої мети [4].

Управління освітою – самостійна частина загальної структури педагогічної діяльності, що відіграє важливу роль у розвитку суспільства. Тут об'єктом управлінського впливу є окремі люди [див. 1; 3]. У зв'язку з цим дедалі вищі вимоги постають сьогодні перед апаратом державного управління, від якості й ефективності роботи якого значною мірою залежать доля і майбуття України.

Проблема державного управління освітою – одна з центральних у фундаментальних і прикладних соціогуманітарних науках. Якщо загальним питанням управління присвячена значна кількість наукової та публіцистичної літератури, то проблема державного управління в освітянській сфері ще не набула належної концептуальної розробки. Причина полягає у її складності і багатогранності, а головне – у трудності критеріального оцінювання ефективності управлінської діяльності в галузі освіти [див. 1; 2].

На пошуки підходів до розв'язання різних проблем (політичних, економічних, соціальних, педагогічних, управлінських тощо) здебільшого негативно впливають стереотипи, настанови, звички й традиції. Нині з'явилося чимало критиків системи освіти в Україні, особливо її управлінського сегмента. Так, часто вважається, що позбутися безглуздя в управлінні освітою можна лише одним способом – шляхом реформування її структури, мовляв, це має бути "повна ліквідація центральної системи керівництва у галузі, тобто апарату Міністерства, об'єднання, райво (міськво). Інші, навпаки, пропонують на державному рівні мати два органи – Міністерство шкільної освіти та Міністерство (або комітет) з проблем вищої освіти і науки.

Теперішнє становище з демократією в освіті таке ж, як і десять років тому, і, на жаль, воно з кожним роком погіршується. Органів, котрі перевіряють і контролюють стає дедалі більше. Управлінсько-бюрократична верхівка усе ще існує в освіті. Громіздка управлінська вертикаль, авторитарність, централізація, втручання зверху у професійну діяльність педагогічних колективів істотно ускладнюють управління національною освітою як сферою духовного виробництва суспільства.

Гальмують її розвиток й застарілі форми управління: ніби хребет старої людини, що втратив свою пластичність, не зазнавав змін упродовж багатьох років. До того ж державне управління нині дуже відірване від соціальної практики, заноменатурнене, скорумповане і здебільшого боїться будь-якої

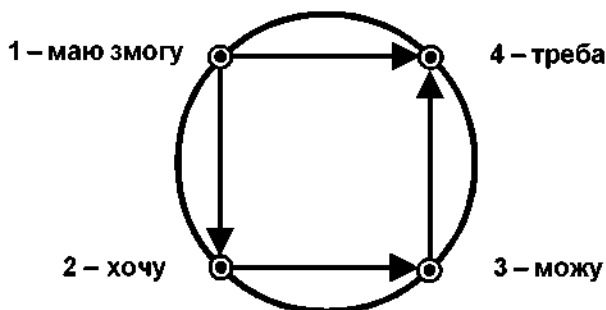

Рис.
Психосмислове поле керівника

ініціативи знизу. Апарат управлінців має тенденцію до збільшення своєї чисельності, що статистично пояснюють відомі закони Паркінсона.

Питання культури державної служби, компетентності, високого професіоналізму службовців, етико-правові аспекти їхньої діяльності, моральна чистота й відповідальність за виконання своїх службових обов'язків, на жаль, у незалежній Україні не стали **надто важливими**. Широко рекламоване реформування діяльності освіти звелось до банальної зміни висновок. Управлінські структури всіх рівнів не впоралися з роллю мудрого наставника, полишивши напризволяще своїх підопічних. Зміни форми і структури національної освіти майже не торкнулися системи управління, котра залишається такою ж, як і раніше.

Розвиток національної освіти та її управлінського сегмента потребує розв'язання цілого комплексу взаємопов'язаних між собою проблем політичного, економічного, юридично-правового, організаційного характеру. Насамперед треба розробити концепцію управління освітою, тобто осмислити й запропонувати цілісну систему ідей стосовно головних аспектів її організації та функціонування (принципів, мети, змісту, організаційних форм, завдань тощо). На практиці ж система управління освітою має бути демократичною, гуманістичною, здатною до саморозвитку, синтезуючи як здобутки вітчизняного досвіду, так і зарубіжного. Водночас вона покликана враховувати ринкові реалії і механізми, перебіг саморегуляційних процесів на загальнонаціональному, регіональному і місцевому рівнях, у навчально-виховних закладах і наукових установах освіти, а також право освітян вільно брати участь у житті суспільства.

Нагадуємо, що в ЮНЕСКО розроблено кілька концепцій децентралізації системи освіти, у яких передбачено передати чимало функцій управління

місцевій владі та громадським організаціям. Будь-яка людина, а тим більше керівник, проживає у психосиловому полі *“маю – хочу – можу – треба”* (рис.). Мати можливість і бажання бути керівником – це, звісно, похвально, адже мовиться про кар’єру, певну вигоду (соціальну, матеріальну). Проте цих *“маю змогу”* і *“хочу”* замало. Потрібно пересвідчитись, чи може конкретна людина обіймати керівну посаду, чи є у неї відповідні здібності, тобто треба узгодити й ще два полюси: *“хочу – можу”*. Окрім цього, існують певні норми, правила, вимоги до професії, поведінки, до культурного розвитку людини, що вкладається у поняття *“треба”*. У роботі керівника багато залежить саме від *“треба”*, а не від *“хочу”* чи навіть *“можу”*. Доводиться постійно працювати над собою, втручатися у справи і залежати від інших людей, трудитися сумлінно (іноді без вихідних і відпусток), приносити щось на жертвний вівтар (почасти відпочинок, здоров’я, друзів, сім’ю). Тому перш ніж посісти керівну посаду, слід уважно проаналізувати наведену мислещему.

1. Андросюк В.М. Педагогічний менеджмент: Навч. посіб. – Тернопіль: Економічна думка, 2010. – 200 с.

2. Герняк О.М., Лазановський П.П. Менеджмент: Теоретичні основи і практикum. – К.: Магнолія плюс; Львів: Новий світ. 2003. – 336 с.

3. Мармаза О.І. Менеджмент в освіті: секрети успішного управління. – Харків: Вид.група “Основа”, 2005. – 176 с.

4. Надвична Т. Соціальний менеджмент: перспектива технологізації // Психологія і суспільство. – 2011. – №1. – С. 114–121.

Надійшла до редакції 05.06.2011.